

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURIYELİLER KONUSUNDA MERKEZ SİYASETTEKİ HİZİPLEŞMENİN BURSA İLİ ÖRNEĞİNDE TOPLUMSAL KUTUPLAŞMAYA ETKİSİ¹

Dr. Doğan SUBAŞIOĞLU²

Doç. Dr. Mustafa KARA³

ÖZ

Göç, insanlık tarihi kadar eski bir olgu olmakla birlikte, 21. yüzyılda savaşlar, yoksulluk, iklim değişikliği, kuraklık gibi nedenlerle kitlesellik ve süreklilik kazanmıştır. Geçmişte, akraba ve soydaş toplulukların göçleriyle yüzleşen Türkiye, Suriye İç Savaşı sonrası farklı türden kitlesel göçe maruz kalmıştır. Hükümetin “açık kapı politikası”, Suriye yönetiminden kaçanların Türkiye’ye gelmelerinde etkili olmuştur. Yapılan harcamalar, göç yönetiminde yaşanan bazı aksaklıklar, toplumsal kabul ve uyum sorunları, çalışma hayatı ve siyasal yaşam üzerindeki etkileri, medyada yer alan haberler vb. Suriyelileri iç siyasetin önemli gündemlerinden biri haline gelmiştir. Araştırmada, geçici koruma kapsamındaki (GKK) Suriyeliler konusunda siyasi partiler arası hizipleşmelerin Bursa ili örneğinde yerel siyasette ve halk arasında kutuplaşmaya neden olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma örnek olay araştırması şeklinde tasarlanmıştır. Veriler Bursa’da muhtarlar, vatandaşlar, büyükşehir belediye meclis üyeleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)’nde grubu bulunan partilerin il temsilcileri toplam 83 kişiyle görüşülerek toplanmıştır. Verilerin analizinde Maxqda 2020 Programı’ndan yararlanılmıştır. Sonuçta, GKK Suriyeliler konusunda merkez siyasetteki hizipleşmenin Bursa ili örneğinde toplumsal kutuplaşmaya neden olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Siyasal Kutuplaşma, GKK Suriyeliler, Bursa, Türkiye.

Jel Kodları: F22, J61, K37, O15, R23.

¹ Bu çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Yürütülen “Suriyeli Göçünün Türkiye’de Siyasal Kutuplaşmaya Etkisi: Bursa İli Örneği” adlı doktora tezinden türetilmiştir.

²Dr., subasioglu.dogan@gmail.com, (ORCID: 0000-0001-8508-081X).

³Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü mustafakara@comu.edu.tr, (ORCID: 0000-0002-2012-4815)

THE EFFECT OF SCHISM IN CENTRAL POLITICS ON THE SYRIANS UNDER TEMPORARY PROTECTION ON SOCIAL POLARIZATION IN THE EXAMPLE OF BURSA PROVINCE

ABSTRACT

Although migration is a phenomenon as old as human history, it has gained massiveness and continuity in the 21st century due to reasons such as wars, poverty, climate change and drought. Faced with the migration of relatives and cognate communities in the past, Turkey has been exposed to different types of mass migration after the Syrian Civil War. The "open door policy" of the government has been effective in the arrival of those fleeing the Syrian administration to Turkey. Expenditures, some disruptions in migration management, social acceptance and adaptation problems, their effects on working life and political life, news in the media, etc. have made the Syrians one of the important agendas of domestic politics. In the research, it is aimed to determine whether the schisms between political parties on the issue of Syrians under temporary protection cause polarization in local politics and among the public in the case of Bursa province. The research was designed as a case study.. The data were collected by interviewing a total of 83 people in Bursa, including headmen, citizens, members of the metropolitan municipality council and provincial representatives of the parties that have a group in the Grand National Assembly of Turkey. Maxqda 2020 Program was used in the analysis of the data. As a result, it was determined that the schism in the central politics regarding Syrians under temporary protection caused social polarization in the case of Bursa province.

Keywords: Migration, Political Polarization, Syrians Under Temporary Protection, Bursa, Turkey.

JEL Codes: F22, J61, K37, O15, R23.

GİRİŞ

Arap Baharı sürecinde, Suriye’de 2011’de başlayan gösteri ve protestolar kısa sürede silahlı iç çatışmaya dönüşmüştür (Baczko vd., 2018: 25-33). Çatışmalar nedeniyle ülkelerini terk eden Suriyeliler, başta komşu ülkeler Türkiye, Lübnan, Ürdün, Mısır, Irak olmak üzere Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’ni de kapsayan küresel göç dalgasının aktörleri haline gelmişlerdir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNCHR, 2022) verileri, 6,9 milyon kişinin ülke içerisinde yer değiştirirken 5,7 milyon kişinin de ülke dışına çıktığını, 2021 sonu itibariyle 13,4 milyon Suriyelinin insani yardıma ve korunmaya ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Hükümet, açık kapı politikası uygulayarak, ilk andan itibaren Suriye İç Savaşı’ndan kaçan sivilleri ülkenin güney sınırındaki kamplarda misafir etmiştir. Ancak tahminlerin çok üzerinde kişinin gelmesiyle kamplar kısa sürede işlevsiz kalmış, milyonlarca Suriyeli başta sınır kentleri olmak üzere ülke genelindeki kentlere dağılmışlardır. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD, 2013)’nce, ülkedeki Suriyelilerin kayıt altına alınmalarına yönelik çalışmalara başlamış, 2014 sonu itibariyle sayılarının 1,5 milyonu aştığı belirlenerek hukuksal ve yönetsel düzenlemelere gidilmiştir (AFAD, 2014).

Rejim değişikliğiyle kısa sürede sonuçlanması beklenen Suriye İç Savaşı, ABD ve Rusya’nın sürece müdahil olmalarıyla içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Savaş nedeniyle ülkelerine dönemeyen Suriyelilerin ülkede kalış sürelerinin uzaması, yapılan harcamalar, sosyo-ekonomik yapıya etkileri konuyu kısa sürede ulusal siyasetin önemli gündemlerinden biri haline getirmiştir. Bu bağlamda, GKK

Suriyeliler örneğinde siyasi partiler arası hizipleşmenin Bursa ili örneğinde toplumsal kutuplaşmaya neden olup olmadığının belirlenmesi amaçlanan bu çalışma girişle birlikte dört başlıkta tamamlanmıştır. İlk olarak literatür özeti kapsamında göç ve siyasal kutuplaşma kavramsal ve kuramsal bağlamda incelenmiştir. Yöntem başlığında araştırma deseni, veri toplama yöntemi ve analiz tekniği anlatılmıştır. Araştırma bulguları görseller kullanılarak aktarılmıştır. Son olarak bulgular, araştırma soruları, literatür ve araştırmanın yöntemi bağlamında değerlendirilmiştir.

1. LİTERATÜR ÖZETİ

Göç, belirli şartlar ve sınırlar dâhilindeki insan hareketliliklerini ifade etmekte olup insanların, doğdukları yerden başka yerlere geçici ya da kalıcı olarak gitmeleri şeklinde tanımlanmaktadır (Lee, 1966: 49). Mekân, zaman, mesafe, neden, süreç ve sonuçları açısından değerlendirildiğinde, tarihte farklı göç örneklerinin yaşandığı belirtilmektedir. Kuraklıklar, seller, depremler gibi çevresel etkiler tarihte en çok rastlanan göç nedenleri olmuştur (Williams, 2008: 507). İmparatorluklar sonrası dünyada, siyasal nedenli göçler ulus devletlerin oluşumunda önemli rol oynamışlardır (Abadan-Unat, 2017: 76). Siyasal nedenli göçler bir bölgedeki hâkim etnik grubun, azınlıktaki etnik gruplara uyguladığı baskılar sonucu gerçekleşmektedir (Karpat, 2017: 78). Ekonomik nedenli göçler ise 16. yüzyıl sonrasında küresel ekonomik sistemin işgücü ihtiyacını karşılamak adına kıtalar arası bir göçü teşvik etmesiyle yaygınlaşmıştır (Toksöz, 2006: 12). Köleliğin ortadan kalkmasının ardından, işgücü açığını kapatmak üzere geliştirilen sözleşmeli işçilik sistemi 20. yüzyılda farklı sınırlarda ve kapsamlarda devam etmektedir (Castles ve Miller, 2008: 75). İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, Avrupa'nın işgücü ihtiyacını karşılamak adına geliştirilen konuk işçilik sistemi 1960 sonrasında göçmen hareketliliğini etkilemiştir (Massey, vd., 1993: 448-449).

Göç türlerine “gönüllü-zorunlu, düzenli-düzensiz, geçici-kalıcı” gibi sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır. Gönüllü göçler, kişilerin hayat standardını yükseltmek ve iş imkânlarını değerlendirmek için kendi istekleriyle harekete geçmeleridir (Adıgüzel, 2016: 19-20). Zorunlu göçler ise çevresel nedenler ve siyasal çatışmalarla yer değiştiren insan hareketlerini ifade etmektedir. (Ekici ve Tuncel, 2015: 14). Düzenli göçler kayıt altında ve devletler tarafından kontrol edilen göçlerken, düzensiz göçler kontrol edilemeyen ve öngörülemeyen göçleri ifade etmektedir. Düzensiz göçler yasal yollardan göçlerin zorlaştığı 21. yüzyılda artmıştır (Atasü-Topçuoğlu, 2016: 503). Göç olgusu süre yönünden geçici ve kalıcı göçler şeklinde sınıflandırılmaktadır. Tekrar geriye dönmek üzere gerçekleştirilenler kalıcı, belirli bir süreliğine gerçekleştirilenler ise geçici göçler olarak değerlendirilmektedir (Mutluer, 2003: 10).

Göç olgusu tarihte önemli bazı gelişmelere de yol açmıştır. Mesela, Mezopotamya'da medeniyetlerin gelişimini destekleyen siyasal, ekonomik ve toplumsal yeniliklerin önünü göçler

açmıştır (Şahin 2017: 74). Kavimler Göçü, Avrupa'nın toplumsal ve siyasi yapısını şekillendirmiştir (Memiş ve Bülbül, 2014: 197). Coğrafi keşiflerle birlikte başlayan göçler ise günümüz küresel ekonomik sistemin temellerini atmıştır (Toksöz, 2006: 11-13). Tarihsel ve toplumsal önemine binaen, ulus devletlerin sosyo-ekonomik yapılarına, sınırlarına, düzenlerine, vatandaşlık rejimine ve kazanımlarına meydan okuyan göçler günümüzde devletlerin öncelikli gündemleri haline gelmiştir (Şirin Öner, 2016: 13). Bu aynı zamanda, devletler yönünden göçün basit bir insan hareketliliğinin ötesinde sorun şeklinde algılanmasına, göçmenlerin ise bir canavar figürü haline getirilmelerine neden olmuştur (Bauman, 2018: 15-18).

Göçmenleri yaşam şartlarının iyiliğiyle cezbeden Batılı ülkelerde, milliyetçi düşüncelerin siyaseten güçlenmesiyle, göçmenler siyasetin önemli gündem maddeleri haline gelmiştir. Ekonomideki bozulmalar, işsizlik, suç ve şiddet olaylarındaki artışlarda göçmenlerin günah keçisi ilan edildikleri, fiziksel ya da psikolojik şiddete maruz kaldıkları, toplumların siyasetçiler tarafından göçmenler üzerinden kutuplaştırıldıkları söylenebilir. Avrupa Irkçılık ve Hoşgörüsüzlükle Mücadele Komitesi (ECRI) tarafından yayınlanan Hollanda Raporu'nda, araştırma sonuçlarının Kuzey Afrikalıların %61'i ve Türk kökenlilerin %43'ünün kendilerine yönelik polis müdahalelerini etnik profilleme olarak algıladıklarını göstermektedir. Azınlıklara mensupların %40'ı polis tarafından orantısız şekilde sıklıkla durdurulduklarını ve bu durduruların herhangi bir nesnel gerekçesinin bulunmadığını ifade etmişlerdir. Bu tür kontroller için yasal ve operasyonel çerçevenin çok belirsiz olması Rapor'da eleştirilmiştir. Raporda aynı zamanda, ana akım siyasi söylemin, Özgürlük Partisi (PVV) ve Demokrasi Forumu (FvD) tarafından yönlendirilen yabancı düşmanı, korku uyandıran bir söylemden güçlü bir şekilde etkilenmeye devam ettiğinin görüldüğü ifade edilmiştir. Yüzyılın başından beri gözlemlenebilen bu bölücü söylemin, tekrarlanan İslamofobik ifadelerden beslendiğine dikkat çekilmiştir. 2012'de Romanya, Polonya ve Bulgaristan'dan gelen işçiler hakkında, 2015'te ise sığınmacılarla ilgili şikâyetleri bildirmek için web sitelerinin açılması ve PVV tarafından Ağustos 2018'de "Muhammed Karikatür Yarışması'nın düzenlenmesi gibi eylemler ırkçı ve yabancı düşmanı fiillere örnek gösterilmiştir (ERCI, 2019: 10, 17).

Kutuplaşma karşıt grupların, fikirlerin, kabullerin, eğilimlerin eş zamanlı ve artan şekilde birbirlerinden uzaklaşmaları olarak tanımlanmaktadır (Fiorina ve Abrams, 2008: 566). Aynı zamanda, karşıt grupların kendi içlerinde güçlü bir motivasyonla birbirlerine bağlı olmaları gereklidir (Atlee, 2004). Esteban ve Ray (1994: 824), kutuplaşmada her grubun kendi içlerinde homojenlik ve gruplar arasında ise heterojenlik seviyelerinin yüksek olması ve karşıtlığın iki ana kampta toplanmış olması gerektiğini öne sürmektedirler. Kutuplaşma, uç ideolojik eğilimlerde artış yaşanmasına, merkezi eğilimlerin azalmasına ve bireylerin uzlaşma zeminini kaybetmelerine neden olmaktadır (Epstein ve Graham, 2007: 1).

Siyasal kutuplaşma, siyasal ve sosyal ilişkilerin indirgemeci bir bakış ile basitleştirilerek katmanlı ve özgün yapısından kurtarılmasını ve tek bir hizaya sıralanmasını sağlayan dikotomik bir yaklaşımdır (Somer ve McCoy, 2018: 5). Siyasal kutuplaşmada, siyasi partiler ve liderler konu alınsa da zamanla seçmenlerin de bu hizipleşmede taraf olmalarıyla bireysel düzeydeki kutuplaşmalar toplumsal düzeye taşınabilmektedir. Siyasal kutuplaşmanın açıklanmasında ideolojik ve grup temelli sınıflandırmalar yapılmaktadır. İdeolojik yaklaşımda partiler, liderler ve politik tartışmalar üzerinden yürütülen çalışmalarla genelde siyasal elit kutuplaşması konusuna odaklanılmıştır. Grup temelli yaklaşımda ise bireylerin grup üyelikleri temel alınarak grup içi – grup dışı ayrımına odaklanan çalışmalarla bireysel kutuplaşmanın açıklamasına çalışılmaktadır (Schweighofer, 2018: 8-16).

Siyasi liderler düzeydeki kutuplaşmaya ilişkin görgül araştırmaların ilk örnekleri ABD’de görülmeye başlanmış, siyasi partiler ve liderleri birbirlerine uzaklıkları yönünden araştırmalara konu edilmiştir (Erdoğan ve Uyan Semerci, 2018: 8). Lachat (2008: 688), parti-seçmen uzlaşısı yönünden kutuplaşmanın, siyasal partiler tarafından gerekli görüldüğünü öne sürmüştür. Levendusky (2010: 124-126), işaret alma yaklaşımında partilerin cumhuriyetçi, liberal ya da muhafazakâr söylemler geliştirmelerinin seçmenleri harekete geçirmeye yetmediğini, partilerin toplumu kutuplaştırarak, sorunların çözümünde kendilerini işaret ettiklerini belirtmiştir. Moody ve Mucha (2003: 1219), siyasal elitler düzeyinde gerçekleşen kutuplaşmaların parti sadakatini arttırdığını iddia etmişlerdir. Epstein ve Graham (2007: 2-7), siyasi elitler arasındaki kutuplaşmaların siyasal sistemi hemen her konuda iki parti ve aday üzerinden okuyan sisteme indirgeyerek, genelde ılımlı görüşlere sahip yurttaşları kutuplaştırma ihtimaline dikkat çekmişlerdir.

Abramowitz ve Saunders (2008: 554), ABD’deki seçim sonuçlarından hareketle siyasal elitler arasındaki kutuplaşmaların seçmenler tarafından da yakından takip edildiğini belirlemişlerdir. Abramowitz ve McCoy (2019: 138-139), Trump Döneminde siyasal elitler arasında beyaz işçi sınıfının öne çıkartılması konusunda yaşanan ekonomik ve etnik kutuplaşmanın seçmen düzeyine seçmen düzeyine taşındığını ortaya koymuşlardır. Baldassarri ve Baerman (2007: 784-809), seçim dönemleri dışında, kamuoyunda tartışılan konuların siyasal kutuplaşmayı açıklamada yeterli olmadığını ileri sürmüşlerdir. Buradan hareketle, siyasi liderler düzeyindeki fikir ayrılıklarının kamuoyundaki tartışmalar aracılığıyla seçmenler düzeyinde siyasal kutuplaşmalara yol açma potansiyelinin bulunduğu söylenebilir.

Parti ile seçmen arasındaki iletişimi bir grup dinamiği şeklinde ele alan sosyal kimlik kuramı da toplumlardaki siyasal kutuplaşmayı açıklamada kullanılabilir. Grup üyeliği ve gruplar arası iletişim üzerine odaklanan sosyal kimlik kuramı, herhangi bir gruba üye olunmasıyla, bireysel kimliğinin ikinci planda kaldığını ve grup üyeliğinin daha üstün bir kimlik haline geldiğini göstermektedir (Hogg vd., 2004: 256). Sosyal kimlik inşasında “biz” düşüncesinin önde tutulduğu iç grup her açıdan olumlu

görülmektedir. “Öteki” kavramıyla birlikte anlamlı halen gelen biz düşüncesi, her türden makbul açıklamaların da kaynağıdır (Schnapper, 2005: 137). Öteki ise bu düşünce biçiminde eksik ve menfi şeklinde nitelendirilmekle kalmaz “biz” düşüncesini tehlikeye atan, yok edilmesi gereken bir düşmandır (McCoy vd., 2018: 19). Yanık ve Kara (2016: 166), grup üyelerinden birinin ölümüyle dahi sosyal kimlik mensubiyetinin sona ermediğini, ölüm ilanları vasıtasıyla kişinin ölümüyle sosyal kimliğin yaşadığının diğer sosyal gruplara ilan edildiğini öne sürmüşlerdir. Aynı sosyal gruba mensup kişiler, cenaze merasimi üzerinden grup üyelerinin birbirlerine dayanışmasının devam ettiğini göstererek, mensubu oldukları grubun halen daha kalabalık ve güçlü olduğunu olumlu bir çerçeve ile diğer gruplara iletmektedirler. Yani, gruplar arasında biz-öteki ikilemine indirgenen siyasal kutuplaşmanın grup üyelerinin yaşamlarıyla sınırlı olmadığı, grup varlığını sürdürdükçe devam ettiği anlaşılmaktadır.

ABD’de 11 Eylül 2001 saldırıları ardından, göçmenler bir güvenlik sorunu olarak başta ABD ve AB’de iktidar ve muhalefet arasındaki tartışmalara konu olmaktadır. Batı’da, ana muhalefet partileri ve aşırı sağ partilerin yürüttükleri göç karşıtı kampanyalar, zamanla ana akım siyaseti de etkisi altına almaya başlamıştır (Yaman, 2019: 98). Avrupa’da, 1970’lere kadar Savaş sonrası altyapının yeniden inşası için desteklenen göçmen işçi politikaları, zamanla göçmenleri toplumsal, ekonomik ve siyasal tehdit olarak gören yaklaşıma dönüşmüş, göçmenler siyasetin önemli tartışma başlıklarından biri haline gelmiştir (Kaya, 2015, 163-166). ABD’de, cumhuriyetçiler ve demokratlar arasında göç olgusuna yaklaşımdaki görüş ayrılıkları hızla derinleşirken (Dimock vd., 2014: 29), Avrupa’da radikal sağ partiler göçmen karşıtı söylemlerini slogan haline getirerek göçmenleri Avrupa değerlerine tehdit olarak öne çıkartmaktadırlar (Yağbasan ve Örsöğlü, 2017: 416-418). Vasıf gerektirmeyen işlerde geçmişte emeklerine ihtiyaç duyulan göçmenler, günümüz şartlarında Batı’da milliyetçi söylemlerin, işsizlik sorununun, yoksulluğun, Batılı değerlerin tahribinin nedeni olarak öne çıkarılarak, toplulukların kendilerini deşarj etmelerinin aracına dönüşmüşlerdir (Sert, 2018: 521).

Türkiye açısından göç yeni bir olgu olmayıp, Osmanlı İmparatorluğu’nun dağılma sürecinde Balkanlar ve Kafkaslar coğrafyalarından canlarını kurtarabilen soydaşlar ve dindaşlar, anavatan gördükleri Anadolu’ya göçmüşlerdir. İmparatorluk topraklarının kaybedilmesiyle geriye dönen Türk ve Müslüman unsurların Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunda önemli roller oynadığı belirtilmiştir (Karpas, 2017: 96-112). Kırım, Balkanlar, Kafkasya ve Bulgaristan’dan gelenlerin göçleri vatana dönüş olarak kabul görmüş, iskânları sürecinde yaşanan bazı aksaklıkların dışında siyasal bir kutuplaşmaya yol açmamış, aksine dönemin siyasal partileri ve halk tarafından desteklenmiştir (Emek İnan, 2016: 12-20).

Türkiye, 2011’deki Suriyeli göçü öncesinde de iki kez soydaş olmayanların kitlesel göçleriyle karşı karşıya kalmıştır. İlki, 1988’de Irak’ta Halepçe Katliamı sonrası ülkelerinden kaçan

peşmergelerden ve ailelerinden yaklaşık 50 bin kişi Türkiye sınırına gelmişler, ABD'nin girişimleri ve hükümetin iradesiyle Diyarbakır, Muş ve Mardin'e yerleştirilmişlerdir (Çakır, 2021). İkincisi, 1991'de Birinci Körfez Savaşı ardından Iraklı Kürtler Saddam Hüseyin yönetimine karşı ayaklanmışlardır. Irak ordusunun kısa sürede isyanları bastırıp karşı saldırıya geçmesi üzerine yaklaşık 400 bin Kürt kaçarak, Habur sınır kapısına yığılmışlardır. Göçmenler, Şırnak ve Hakkari'deki kamplara yerleştirilmişler, bölge halkının yardımlarının yanı sıra Diyarbakır'da bir yönetim merkezi kurularak, devlet yardımları ulaştırılmıştır (Kavak, 2013: 437).

Türkiye'nin yüzleşmek zorunda kaldığı kitlesel göçlerden en büyüğü 2011 Suriye İç Savaşı'nın ardından ortaya çıkmıştır. Arap Dünyası'nda öteden beri süregelen ekonomik ve siyasal yozlaşmaların insan yaşamını kötü etkilemesi nedeniyle, 2010'da Tunus'ta yönetime karşı protestolar başlamış, kısa sürede isyana dönüşmüş ve bölgeye yayılmıştır. Arap Baharı denilen bu süreçte Tunus, Mısır ve Libya'da hükümetler devrilmiş, Suriye'de iç savaş çıkmış, Kuveyt, Umman, Yemen ve Ürdün'de hükümetler değiştirilmiş, Fas, Irak ve Bahreyn'de büyük çaplı, Cezayir, Lübnan, Moritanya, Sudan, Suudi Arabistan, Cibuti ve Batı Sahra'da küçük çaplı protestolar yaşanmıştır. Hatta Arap olmayan İran'da büyük, Arnavutluk ve Ermenistan'da küçük çaplı olaylar yaşanmıştır. Bu olaylarda ülke içi gelişmeler kadar, Rusya, Çin, Fransa, İtalya ve ABD gibi devletler ile uluslararası kuruluşların bölgedeki çıkarlarının ve tutumlarının da belirleyiciliğine dikkat çekilmiştir (Göçer ve Çınar, 2015: 53-55).

Suriye'deki protestoların iç savaşa dönmesiyle, 350 binden fazla sivil yaşamını yitirmiş, kaçabilenler ülkenin kuzeyindeki büyük kentlere sığınmışlardır (bkz. UN, 2021). Rejimin saldırılarını sürdürmesi üzerine siviller başta Türkiye, en yakın ülkelere göç etmişlerdir. Türkiye'ye gelenler önce Hatay'daki kamplarda misafir edilmişlerdir (TBMM İHİK, 2012: 2). 2012 Ağustos'unda silahlı çatışmaların devam etmesi nedeniyle gelen Suriyeli sayısı 78.409'a ulaşmıştır (Dilek, 2018: 77). Suriyelilerin sayısındaki ani artış karşısında, kamplar fiziki anlamda yetersiz kalmışlar, buralardan ayrılan Suriyeliler kontrolsüz şekilde bölgedeki kentlere dağılmışlardır. Türkiye, 2013'te 200 bini kamplarda, 350 bini kentlerde 550 bin, hâlihazırda ise 3 milyon 646 bin 278 Geçici Koruma Kapsamındaki (GKK) Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır (AFAD, 2013; T.C. İçişleri Bakanlığı GİB, 2022a).

Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesine coğrafi sınırlamayla taraf olmasına karşın, kendisine sığınan Suriyelileri geri göndermemiş, onlara koruma sağlamıştır. Sığınmacıların sayısının hızla artması üzerine, kendi çabalarıyla Suriye'nin kuzeyinde güvenli bölge oluşturma ve göçmenleri burada tutmak için çaba harcamaktadır (Dönmez Kara, 2015: 127). Suriye'deki iç savaşın uzamasıyla, başlangıçta misafir muamelesi yapılan göçmenlere ilişkin bazı idari ve yasal düzenlemeler yapılması gerekmiştir (Topal, 2015: 14, Akbaş Demirel, 2015: 62-63). Bu kapsamda, 2013'te İç İşleri

Bakanlığı'na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) kurulmuş, aynı yıl Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) çıkarılmış (bkz. RG: 11/04/2013-28615), 2014'te de Geçici Koruma Yönetmeliği yürürlüğe konmuştur. Yönetmeliğin 1. maddesinde, kitlesel şekilde ülkeye giren Suriyelilerin, hukuken Türkiye'de bulunma durumları "Geçici Koruma Kapsamında-GKK" düzenlenmiştir (bkz. RG: 22/10/2014-29153).

Erdoğan (2014: 34), Suriye'deki belirsizliğin devam etmesiyle, vatandaşların Suriyelilerin Türkiye'de kalıcı hale gelebileceklerine dair inançlarının arttığını belirlemiştir. Nitekim misafir yaklaşımı göçü ve toplumsal karşılaşmaları açıklamaya yetmediği noktada kalıcılığın kabulüne dönük politikalara başlandığı ifade edilmektedir (Erdoğan, 2015: 320). Suriyelilerin ve Türklerin kentlerde birlikte yaşamaya başlamaları aile hayatı, çok eşlilik, çok çocukluluk, mekân kullanımları, sosyal alanların kullanımı, apartman hayatı, temizlik, yemek kültürü gibi konulardaki kültürel farklılıkların belirgin hale gelmesine karşın, Suriye'de iç savaşın biteceğine dair ümitlerin ortadan kalkmasıyla, iki topluluğu kaynaştırmaya yönelik politikaların geliştirildiğine dikkat çekilmiştir (Karasu, 2016:1010-1011; Erdoğan, 2018a: 58; Erdoğan, 2018b: 185). Özçürümez ve İçduygu (2020: 44-50), hükümetin 2016'dan itibaren GKK Suriyelilere yönelik toplumsal uyum ve entegrasyon politikaları uygulamaya başladığına işaret etmişlerdir. Hükümetin entegrasyon çabalarına karşın, medyada iç savaşın ilk yıllarında, Türkiye'ye sığınan Suriyelilere yönelik olumlu ve ılımlı haberlere daha fazla yer verilirken (Efe vd., 2018: 43), 2015 sonrasında birlikte yaşamın getirdiği zorlukların da etkisiyle Suriyelilerin şehir hayatında yol açtıkları sorunlara ilişkin haberler daha fazla öne çıkartılmıştır (Cantek ve Soykan, 2018).

GKK Suriyelilere yönelik tepkilerin temelinde, iç savaşın uzamasıyla geri dönme ihtimallerinin giderek azalması, kent yaşamına ve iş hayatına herhangi bir planlama yapılmadan doğrudan dahil edilmeleri, eğitim ve sağlık gibi maliyetleri vergilerden karşılanan hizmetlerden yararlandırılmaları, muhalefetin ve bazı medya organlarının söylem ve yayınlarıyla vatandaşları yönlendirmelerinin etkili olduğu söylenebilir. Suriyelilerin kent yaşamına katılmalarında, kendileri için hazırlanan kampların yetersiz koşullarının yanında yaşamlarını idame ettirmek için çalışmak zorunda kalmalarına dikkat çekilmiştir. Kayıt dışı çalışmak durumundaki Suriyelilerin fırsatçılar tarafından zor şartlarda çalıştırıldıkları ve emeklerinin karşılığının ödenmediği belirtilmiştir (İşcan ve Çakır, 2019: 226-227). Suriyelilerin çalışma yaşamına katılmalarıyla bazı iş kollarındaki iş gücü ihtiyacı ucuzlaştıkça karşılanırken, kayıt dışı istihdam haksız rekabeti artırmış, kentlerdeki kiralarının yükselmesi kiracıları zora sokmuş, kimi sektörlerde yerli işçiler işlerini kaybetmişlerdir (Orhan ve Gündoğar, 2015: 17-18).

Sağlık hizmetleri, iç savaştan kaçıp gelen GKK Suriyelilerin yararlandıkları ilk hizmettir. Başlarda, fazla gelen olmayacağı ve kısa sürede dönecekleri düşünülmüş, ancak sürecin beklenenden

farklı gelişmesi, GKK Suriyelilerin yoğun oldukları kentlerde hizmette aksaklıklar yaşandığı, kendilerine öncelik verildiği, ücretsiz hizmet aldıkları iddiaları gündeme getirilmiştir. Özellikle hassas bir konu olan sağlık hizmetlerinde, GKK Suriyelilere ayrıcalık tanındığı iddialarının iki toplum arasında birbirlerine kin ve nefret besleme ihtimalini ortaya çıkartabileceğine değinilmiştir (Gültaç ve Yalçın Balçık, 2018: 201-203). Eğitim hizmetleri konusundaki tartışmalar daha çok dil problemi üzerine yoğunlaşmıştır. GKK Suriyeli çocuklar dil bilmemelerine karşın, Türk çocuklarıyla beraber öğrenim görmeye yönlendirilmelerinin eğitim-öğretim kalitesini düşürebileceği gerekçesiyle tartışmalara konu edilmiştir (Taşkın ve Erdemli, 2018: 162). Erdoğan (2018b: 132), Türk ailelerin Suriyelilerin ülkede kalıcı olma ihtimallerini göz önünde bulundurularak, Türkçe öğrenim görmelerini desteklediklerini ileri sürmektedir.

GKK Suriyelilerin Türk medya organlarında ele alınma şeklinin ilk başlarda olumlu ya da nötrken, 2015 sonrasında olumsuzla döndüğü belirtilmektedir. Türk medyasının siyasal konumlanışına göre Suriyeliler genelde ucuz işgücü ya da muhtaçlar ikileminde ele alınmaktadır (Artar, 2019: 40-54). Muhafız medyadaki GKK Suriyelilerin nankörlüklerine, vefasızlıklarına ve kültürel yönden uyumsuzluklarına ilişkin haberlerin söz konusu medyayı takip eden toplum kesimlerinin Suriyeli algılarını şekillendirmede etkili olduğuna işaret edilmektedir (Erdoğan, 2018b: 162-165). GKK Suriyeliler hakkında yapılan olumsuz haberlerin, uyum ve entegrasyon süreçlerini sekteye uğratmasının yanında iki toplum arasındaki çatışma ihtimalini artırdığı söylenebilir.

Türkiye’de siyasi liderlerin, GKK Suriyelilere yönelik duruşları iç savaşın başlangıcından itibaren hükümetin benimsediği Suriye politikasından farklı seyretmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), “mazlum ve muhtaç muhacirlere ensar olma” yaklaşımını benimseyerek, 2016’ya kadar açık kapı politikasını savunmuştur. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), muhalefette olduğu dönemde GKK Suriyelileri güvenlik sorunu olarak görmüş, sonrasında Cumhur İttifakı içerisinde hükümete yakın durmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) en başından itibaren hükümetin Suriye İç Savaşı’na taraf olmasına karşı çıkmış, GKK Suriyelilerin ekonomik ve toplumsal yüklerini öne çıkarmış, yönetime gelebilirlerse hepsini geri göndereceklerini iddia etmiştir. İyi Parti (İP) de ana muhalefet partisine paralel şekilde GKK Suriyelilerin misafir ve geçici olduklarını iktidara geldiklerinde en kısa sürede vatanlarına geri göndereceklerini ileri sürmüştür (İYİ Parti, 2018: 49). Halkların Demokratik Partisi (HDP), olaya etnik yönden yaklaşmış, Suriye’nin kuzeyindeki Kürtlerin ayrımcılığa uğradıklarını, haklarının yenildiğini savunmuştur (Devran ve Özcan, 2016: 46-47).

Türkiye’de, HDP dışındaki siyasi partilerin 2018 Genel ve 2019 Yerel seçim beyannamelerindeki ifadeler, iç savaşın bitmesi ve normal hayatın başlamasıyla, Suriyelilerin ülkelerine geri gönderilmeleri yönündedir. AKP ve HDP konuya daha çok dini ve/veya insani yönlerden yaklaşırlarken, CHP, MHP ve İP ise mali külfetler ve milli güvenlik tarafından

yaklaşmışlardır (Çiçek vd., 2018: 155). CHP ve MHP'nin, AKP'nin AB ile yürüttüğü göç yönetimi sürecinde Suriyelileri para karşılığı pazarlık unsuru haline getirdiği, uluslararası anlaşmalarla Türkiye'yi göçmen deposu haline getirdiği yönünde eleştirileri de bulunmaktadır (Tanıyıcı ve Kahraman, 2016: 357-359). 2019 Yerel Seçimleri'nde, Cumhuriyet İttifakı (AKP&MHP)'nin Suriyelileri "mazlum, misafir ve din kardeşi" şeklinde, Millet İttifakı (CHP, İP, SP, DP)'nin ise "AKP yanlı dış politikalarının mağdurları, ekonomik krizin sorumluları, Türk halkına fatura edilen ekonomik külfet" olarak gördükleri ifade edilmiştir (Şen vd., 2019: 65-76). Her iki ittifakın büyük ortaklarının yerel seçim beyannamelerinde, Suriyelilere ilişkin açık ifadeler kullanmaktan kaçındıklarına dikkat çekilmiştir (Akman, 2022: 106-107).

Siyasi liderler düzeyinde Türkiye'de, iktidar ve muhalefet blokları arasında, Suriyelilerin Türkiye'ye kabulü sonrasındaki süreç konusunda önemli görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Geçmişteki soydaş göçlerinden farklı olarak İç Savaştan kaçan Suriyelilerin Türkiye'de misafir edilmeleri siyasi liderler nezdinde kabul görmüş, üzerinde uzlaşmış bir konu değildir. Siyasi düzeyde uzlaşma sağlanmadan da bu sorunun yakın zamanda çözümü mümkün görünmemektedir. Siyasi liderler ve partiler düzeyindeki görüş ayrılıkları yazılı, görsel ve sosyal medya gibi araçlarla topluma yansımaktadır. İktidar ve muhalefet yanlıları kendi görüşlerini haklı çıkaracak söylemleri, haberleri öne çıkarmakta, toplumsal kutuplaşma giderek daha tehlikeli hale gelmektedir. Kutuplaşma yaratan konuların çoğalmasının toplumsal birlik ve beraberliğe zarar vereceği gerçeği göz önünde bulundurularak, özellikle siyasi liderlerin ayrıştırmak yerine birlik ve beraberliği sağlayacak söylemlere öncelik vermeleri yararlı olacaktır.

2. YÖNTEM

Araştırmada, "merkezi düzeydeki siyasal hizipleşmelerin yerel düzeyde toplumsal kutuplaşmalara yol açabileceği" önermesinden hareketle, "GKK Suriyeliler konusunda merkez siyasetteki hizipleşmenin Bursa ili örneğinde toplumsal kutuplaşmaya neden olup olmadığının belirlenmesi" amaçlanmıştır. Bu bağlamda, GKK Suriyeliler konusunda katılımcıların belirlenen temalar çerçevesindeki olumlu ve olumsuz düşünceleri nasıl şekillenmektedir? Bursa'da siyasi partilerin il temsilcilikleri GKK Suriyeliler konusunda nasıl ayrışmaktadırlar? Bursa'da vatandaşların GKK Suriyeliler konusundaki görüşleri nasıl farklılaşmaktadır? sorularına cevap aranmıştır. Marmara Bölgesi'nde Bursa'nın GKK Suriyeliler tarafından İstanbul'dan sonra en çok tercih edilen ikinci kent, 185.006 kişiyle en fazla GKK Suriyeli barındıran yedinci kent olması (bkz. T.C. İçişleri Bakanlığı GİB, 2022b) ve araştırmayı yürüten araştırmacıların aynı bölgede ikamet etmeleri belirleyici olmuştur. Örnek olay araştırması tercihi, bu desenin gerçek yaşamın bağlamına uygun derinlemesine araştırma yapmaya imkân vermesi de etkili olmuştur (Cresswell, 2016: 96). Araştırmanın çevresel

etkenlerle ilişkisinin önemli olduğu ve araştırılan olgunun çevresiyle sınırlarının belirgin olmadığı durumlarda örnek olay araştırması tavsiye edilmektedir (Güler vd. 2015: 303). Bu nedenle bu araştırmada örnek olay çalışması tercih edilerek nitel bir araştırma tasarlanmıştır. Birbiri içine geçmiş tek ögeli örnek olay araştırması şeklinde tasarlanan bu çalışmada Bursa ili örneğinde siyasi kutuplaşmaların toplumsal bir kutuplaşmaya yol açıp açmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda bir yandan siyasi kanadı temsilen büyükşehir belediyesi meclis üyeleri ve siyasi partilerin il temsilcileri ile diğer yandan da yerel halkı temsilen muhtarlar ve vatandaşlarla görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmada belirli bir amaç doğrultusunda soru – cevap tarzına dayalı şekilde etkileşimli bir iletişim olması (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 129), kişilerin geçmiş, şimdi ve gelecek hakkındaki tutum ve düşünceleri hakkında derinlemesine bilgi edinmedeki kullanışlılığı (Güler vd., 2015: 114) gibi nedenlerle verilerin toplanmasında görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Görüşmeler, araştırmacılar tarafından daha önceden belirlenen fakat görüşme esnasında duruma göre yeni soruların da dâhil edildiği (Güler vd. 2015: 115) yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, AKP, İP, CHP ve HDP il temsilcileri, 10 büyükşehir belediye meclisi üyesi, 40 muhtar ve 29 vatandaş toplamda 83 kişiyle görüşülmüş, görüşmeler seli olarak kaydedilmiş, transkriptleri yapılarak Microsoft Word ortamına aktararak kodlanmaya hazır dokümanlar haline getirilmiştir. Dokümanlar, Maxqda 2020 Pro Programı kullanılarak kodlanmış, kodlar belirlenen temalar altında kategorize edilmiş, birbirleriyle ilişkileri görseller yardımıyla açıklanmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmada ilk olarak “GKK Suriyeliler konusunda katılımcıların belirlenen temalara ilişkin olumlu ve olumsuz düşüncelerinin nasıl şekillendiğini belirlemek üzere Maxqda Programının görsel araçlar penceresindeki kod matris tarayıcısı menüsünden yararlanılarak Şekil 1 oluşturulmuştur. Temalar, literatürden, medyadaki haberlerden ve araştırmacıların sahadaki gözlemlerinden yararlanılarak belirlenmiştir. Bu bağlamda “Türkiye’ye kabul, birlikte yaşam, toplumsal etkileşim, ekonomik etkileşim, sağlık hizmeti, eğitim hizmeti, siyasi haklar, güvenlik kaygısı ve Suriyeli algısı” şeklinde toplamda 9 ana tema oluşturulmuştur. Her ana tema altına “*olumlu*” ve “*olumsuz*” alt temaları eklenerek belirlenen temalara ilişkin fikir ayrılıkları tespit edilmek istenmiştir.

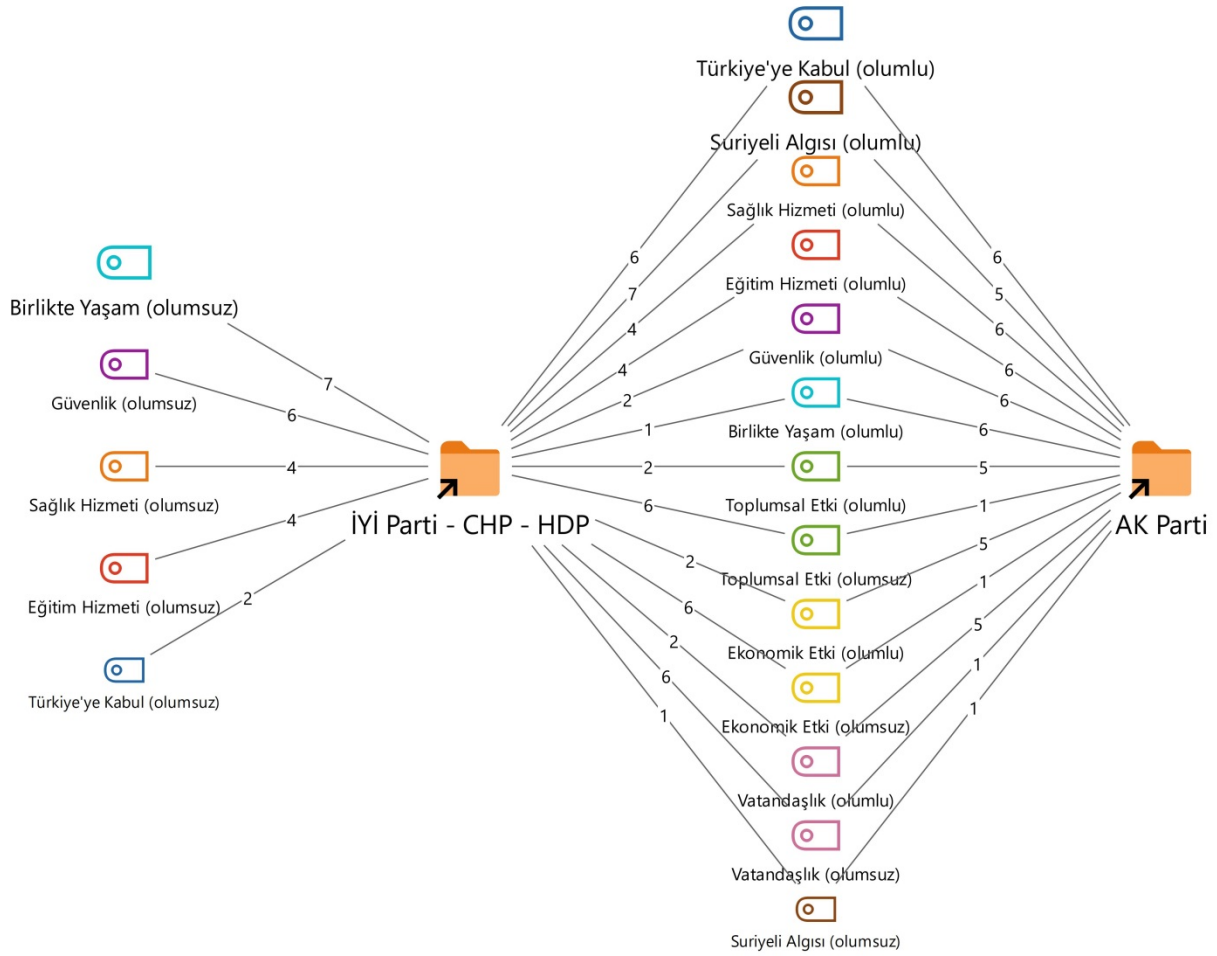
Kod Sistemi	Muhtarlar	Vatandaşlar	Meclis Üyeleri	İl Başkanları	TOPLAM
▼ Türkiye'ye Kabul					0
Türkiye'ye Kabul (olumlu)	25	14	8	4	51
Türkiye'ye Kabul (olumsuz)	15	15	2		32
▼ Birlikte Yaşam					0
Birlikte Yaşam (olumlu)	6	8	5	2	21
Birlikte Yaşam (olumsuz)	34	21	5	2	62
▼ Toplumsal Etkileşim					0
Toplumsal Etki (olumlu)	4	5	5	2	16
Toplumsal Etki (olumsuz)	36	24	5	2	67
▼ Ekonomik Etkileşim					0
Ekonomik Etki (olumlu)	13	7	5	2	27
Ekonomik Etki (olumsuz)	27	22	5	2	56
▼ Sağlık Hizmeti					0
Sağlık Hizmeti (olumlu)	25	16	7	3	51
Sağlık Hizmeti (olumsuz)	15	13	3	1	32
▼ Eğitim Hizmeti					0
Eğitim Hizmeti (olumlu)	26	22	7	3	58
Eğitim Hizmeti (olumsuz)	14	7	3	1	25
▼ Siyasal Haklar					0
Vatandaşlık (olumlu)	6	7	4	3	20
Vatandaşlık (olumsuz)	34	22	6	1	63
▼ Güvenlik Kaygısı					0
Güvenlik (olumlu)	14	9	6	2	31
Güvenlik (olumsuz)	26	20	4	2	52
▼ Suriyeli Algısı					0
Suriyeli Algısı (olumlu)	21	14	8	4	47
Suriyeli Algısı (olumsuz)	19	15	2		36
Σ TOPLAM	360	261	90	36	747

Şekil 1. Katılımcıların Araştırma Temalarına İlişkin Olumlu ve Olumsuz Düşünceleri

Şekil 1'e göre *Türkiye'ye kabul, sağlık hizmeti, eğitim hizmeti ve Suriyeli algısı* temalarında olumlu şeklindeki kodlamalar olumsuz şeklindeki kodlamalardan fazladır. Bu başlıklarda “*meclis üyeleri, il başkanları ve muhtarlar*” konuya daha ılımlı yaklaşırlarken, “*vatandaş*” kategorisindeki katılımcılar daha olumsuz düşüncelere sahiptirler. Mesela, Türkiye'ye kabul temasında vatandaş kategorisindeki “*Bu bizim devletin yanlış politikasından kaynaklanıyor. İnsanlık yaptık aldık, ama on sene oldu kardeşim yani yeter artık. Diyeceksin ki eyvallah ayağınıza sağlık bize teşekkür etseniz de olur etmeseniz de. Ne düşünürseniz düşünün bizden insanlık bu kadar buraya kadar. Bizim halkımız artık sizi istemiyor kardeşim. Kendi vatanınıza şehrinize geri dönün demeliyiz. Türkiye'nin %80'inin de benim gibi düşündüğünü düşünüyorum*” ve Suriyeli algısı temasında ise “*Bencil vurdumduymaz, bugününü nerede geçirdiğini önemsemeyen, gününü gün eden, nerde olsa yaşarız diyen insanlar, yani insan vatanından ayrılır, üzülür ama ben bunlarda görmedim böyle şeyler*” gibi ifadeler bu yöndeki olumsuz düşüncelerin genel çerçevesini çizmektedir. Bu konuda, “*muhtarlar, meclis üyeleri ve il başkanlarının*” sorumlu mevkilerde bulunmaları nedeniyle konuya daha olumlu yaklaşmayı tercih

ettikleri düşünülmektedir. Çünkü, GKK Suriyelilerle birlikte yaşamak durumunda kalan vatandaşların temalara ilişkin düşüncelerini daha rahat ifade ettikleri gözlemlenmiştir. *“Birlikte yaşam, toplumsal etkileşim, ekonomik etkileşim, siyasal haklar ve güvenlik kaygısı”* temalarında olumsuz şeklindeki kodlamalar olumlu şeklindeki kodlamalardan fazladır. Suriye’deki İç Savaş sonucunda, çoğunluğu kadınlardan, çocuklardan ve yaşlılardan oluşan masumların Türkiye’ye kabul edilmelerine, sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlandırılmalarına katılımcılar genelde olumlu yaklaşmaktadırlar. Bununla birlikte misafirliğin uzaması, verilen hizmetlerin ekonomiye getirdiği yükler, işverenler veya çalışanlar şeklinde çalışma hayatına katılmaları, yaratabilecekleri güvenlik sorunları gibi nedenlerle GKK Suriyelilerle birlikte bir yaşamı arzu etmemektedirler. Mesela birlikte yaşam temasında, *“...bizden dışarıda olacaktı. Neden mi öbek öbek birbirlerini çekiyorlar kardeşim bu kez de kendi kültürlerini ve ekonomilerini geliştiriyorlar. Bak bir tanesi gelmez alışverişe kendi milliyetçiliklerini yapıyorlar”*, toplumsal yaşam temasında *“kültür farkı var, dini yaşamayı etkileyen şey kültürdür aslında gelenektir. Onların geleneği ile bizimkisi çok farklı o yüzden ortak bir noktada buluşmak mümkün değil”*, ekonomik etkileşim temasında *“benim oğlum pideci, pide salonunda çalışsa 21 yaşında sigorta isteyecek. Bu durumda patron ne yapıyor bizim oğlanı kapıya koyuyor. Bunlardan 2-3 tanesini sigortasız ve daha ucuza çalıştırıyor. Fabrikalar da öyle, işlerimizi elimizden aldılar”*, siyasal haklar temasında *“Seçme ve seçilme hakkı verilmemeli. Partiler bu durumu kullanabilir her türlü yani, bu hakkı verdikten sonra oyun peşine düşebilirler”*, güvenlik kaygısı temasında ise *“onların içlerinde terör örgütü üyesi kesinlikle var. Abartısız çoğunluğunun böyle olduğunu düşünüyorum. Her türlü örgüte mensup bir yığın insan geldi buraya”* ifadeleri bu konudaki olumsuz ifadeler hakkında fikir vermektedir.

Araştırmada ikinci olarak, Bursa’da siyasi partilerin il temsilciliklerinin ve büyükşehir belediye meclis üyelerinin GKK Suriyeliler konusunda nasıl ayrıştıklarını belirlemek üzere Maxqda Programının görsel araçlar penceresinden çift vaka modeli oluşturulmuştur. TBMM’de grubu bulunan tüm partilerin Bursa il temsilcileriyle görüşülmek istenmiş, ancak görüşme için ayrılan zaman zarfında MHP Bursa İl Temsilciliğiyle görüşme sağlanamamıştır. İktidarı temsilen AKP, muhalefet partilerini temsilen CHP, HDP ve İP il temsilcilikleriyle görüşülmüştür. HDP, hak temelli yaklaşım ve kültürel benzerliğe dayalı olumlu görüşleri öne çıkartmaktadır. Her ne kadar GKK Suriyeliler konusunda olumlu görüşlere sahip olsa da HDP, AK Parti politikalarını eleştirerek, muhalif kanatta yer almayı tercih etmektedir. Çift vaka modelinde orta alanda araştırma temalarına ilişkin her iki tarafın ortak vurgu yaptıkları konular yukarıdan aşağıya azalan şekilde yer almaktadır. Kenarlarda da yine tarafların araştırma temaları konusundaki farklılaşan görüşleri görülmektedir.

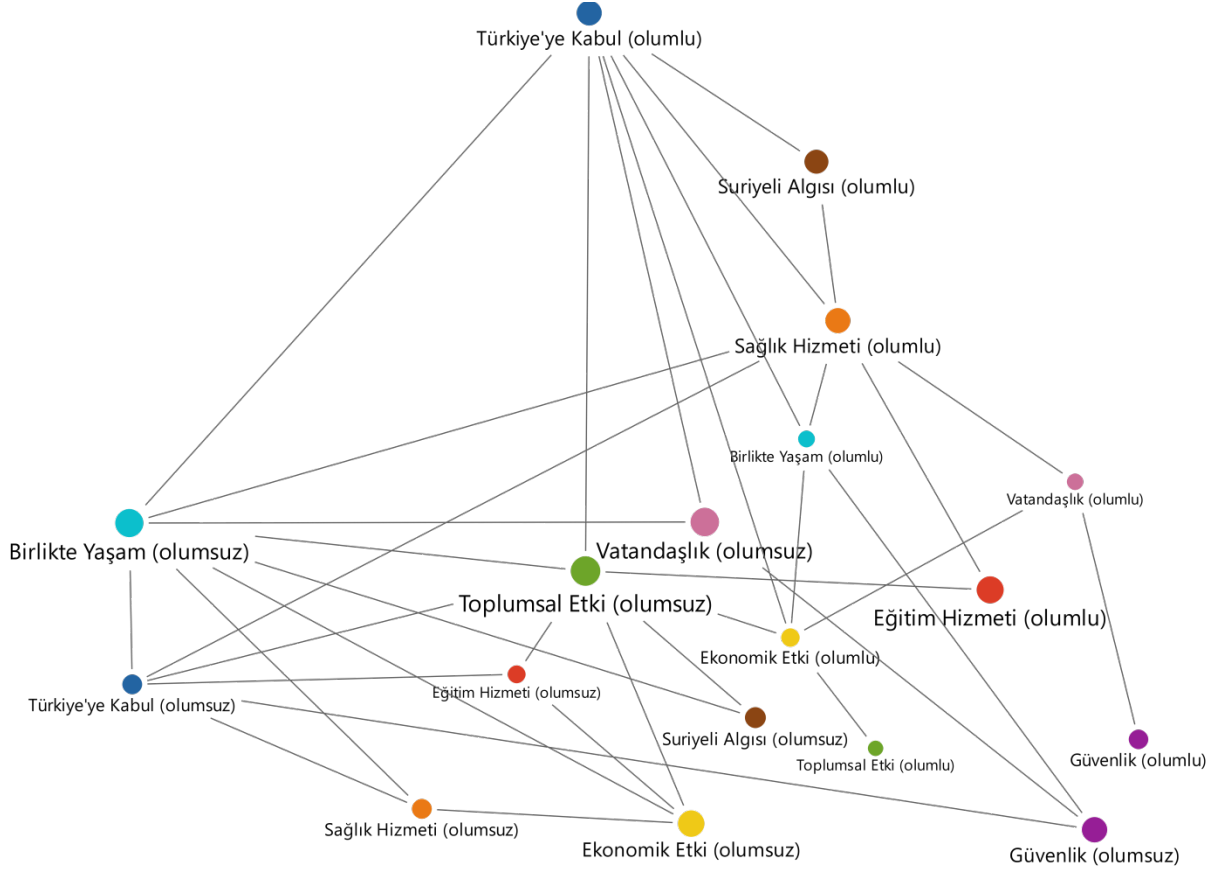
Şekil 2. Bursa'da Siyasi Partilerin İl Temsilciliklerinin ve Büyükşehir Belediye Meclis Üyelerinin Araştırma Temalarına İlişkin Olumlu ve Olumsuz Düşünceleri

Şekil 2'de Türkiye'ye kabul, Suriyeli algısı, eğitim ve sağlık hizmetleri ortak temalarında *olumlu* kodlamaların olumsuzlardan fazla olduğu görülmektedir. Toplumsal etki temasında iktidar partisi olumlu görüşleri, muhalefet partileri ise olumsuz görüşleri eşit şekilde öne çıkartmıştır. Ekonomik etki ve vatandaşlık temalarında ise *olumsuz* kodlamalar olumlulardan fazladır. Muhalefet partilerinin il temsilcileri ve meclis üyeleri birlikte yaşam, güvenlik, sağlık ve eğitim hizmetleri, Türkiye'ye kabul konularında genelde olumsuz görüşlere de sahiptirler. Mesela birlikte yaşam temasında “Sayı olarak bir eleştirim yok, sistem olarak eleştiriyorum. Göçmenlerin demografik ve sosyal bir grup belirlenip Türkiye'nin her tarafına yayılmaları, vatandaşlık sahibi olmaları ve 4-5 milyonluk bir kitlenin oluşmasına karşıyım. Yoksa insanların hayatlarının kurtarılmasına karşı değilim”, güvenlik temasında “Kendi oturduğum yere baktığım zaman bu civarda çocuklara söylüyorum bu mahalleden geçmeyin diyorum”, sağlık hizmetleri temasında “Bugün devlet

hastanelerinin hangisine giderseniz gidin bu insanlarla karşılaşma durumunuz çok yüksek. Zübeyde Hanım doğum evine gitmiştim sürekli Arapça isimlerle karşılaştım, çocuk yapmada ne kadar rahat olduklarının ve ne kadar hızlı çoğaldıklarının da bir göstergesi bu”, eğitim hizmetleri temasında “Ben Kürt’üm ve dilim sürekli asimilasyona uğruyor. Oradan gelen çocuklar benden daha iyi Türkçe konuşuyorlar. Buna sevinmememiz lazım aslında ortada ciddi bir asimilasyon var. Ancak onların eğitim görmesi taraftarıyım... Fakat Türkçe mecbur tutulmaması gerekli”, Türkiye’ye kabul temasında “Ben Urfalıyım, orada sınırların mayınlardan temizlenmesi olayı vardı. Ziraat konusunda bir şeyler yapılacağı konuşuldu bu iki olayı kafamda birleştirdiğim de Suriyeli göçü sanki planlanmış gibi... Hükümetin bu anlamda Suriyelileri Türkiye’ye kabulünü yanlış politika olarak görüyorum. Sınırlı sayıda, yani tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi kapasitemiz ölçüsünde sınırlı sayıda Suriyeli kabul edebildik fakat biz kapıları açtık ve hepsini içeri aldık. Türkiye’nin demografik yapısının bozulduğunu düşünüyorum” şeklindeki ifadeler bu konudaki olumsuz görüşlere örnek verilebilir. Birlikte yaşam temasında iktidar partisi il temsilciliği genelde olumlu düşünürken, muhalefet partilerinin il temsilcileri olumsuz düşüncelere sahiptirler. Mesela iktidar partisi tarafından “Aslında bu tamamen algı çalışmasıdır. Bir tarafta topluma entegre olmuş birlikte yaşayan Suriyeliler var. Esnaf bazında işyeri açmış, işçi çalıştıran yine işçi olarak çalışan iç içe geçmiş bir durum söz konusu. Elbette geçiş sürecinde rahatsızlıklar olabilir, ancak rahatsız oldum diye somut bir şey söyleneceğini düşünmüyorum. Daha çok sosyal medya ve televizyon üzerinden yapılan yönlendirmeler var. Aslında biz bu coğrafyada Arap ve Kürt kökenli vatandaşlarımızla birlikte yaşıyoruz. Ancak Suriyeli göçünde kırsaldan şehre gelen sayı çok fazla olduğu için dikkat çekiyor” açıklaması gelirken; muhalefetten “Tabi ki kamplarda kalmaları daha uygun olurdu. Şehirlere de belirli bir plan dâhilinde götürülmeliydiler... Belki kayıt altına alınabilseler ve planlı şekilde belli bölgelere kaydırılabilseler bu sıkıntılar yaşanmazdı. Gittikleri her yerde gettolar oluşturdular. Bursa’da Altıparmak’ta ve Ankara yolunun alt kesimlerinde bu durumu görüyoruz, tabi ki büyük sıkıntı” şeklinde göç yönetiminin plansız olduğu eleştirileri yapılmıştır. Dolayısıyla, iktidar partisi il temsilciliği ve meclis üyeleri ile muhalefet partilerinin il temsilciliklerinin ve meclis üyelerinin “birlikte yaşam ve güvenlik” temalarında birbirlerinden ayrıştıkları anlaşılmıştır. İktidar partisi il temsilciliği GKK Suriyelilerle birlikte yaşam ve onların güvenlik sorunu oluşturmadıklarına ilişkin olumlu düşüncelere sahipken; muhalefet partilerinin il temsilcilikleri bu iki konuda olumsuz görüşlere sahiptirler.

Araştırmada üçüncü olarak, Bursa’da vatandaşların GKK Suriyeliler konusundaki görüşlerinin nasıl farklılaştığını belirlemek üzere Maxqda Programının görsel araçlar menüsündeki kod haritası sekmesi kullanılarak kod haritası oluşturulmuştur. Kod haritasında belgeler temalar ve alt temalar halinde kodlandıktan sonra alt temaların birbirleriyle aralarındaki ilişkiler gösterilmektedir. Renkli

yuvarlak şekiller olumlu/olumsuz alt temaları ve bunların birbirleriyle ilişkilerini göstermektedir. Yuvarlak şekillerin büyük olması o konuda yapılan kodlamanın daha fazla olduğuna işaret etmektedir.

Şekil 3. Bursa'da Vatandaşların Araştırma Temalarına İlişkin Olumlu ve Olumsuz Görüşleri

Şekil 3'te, Türkiye'ye kabul temasına olumlu yaklaşanların “Suriyeli algılarının, sağlık ve eğitim hizmetinden yararlanmaları” konularındaki görüşlerinin genelde olumlu olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşın, birlikte yaşam, toplumsal etki, vatandaşlık konularındaki görüşleri ise genelde olumsuzdur. Buradan hareketle, vatandaşların insani hassasiyetlerle ülkelerine sığınanların kabulüne, eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasına olumlu baktıkları, ancak onlarla “birlikte bir yaşamı” paylaşmaya hazır olmadıkları, toplumu ve ekonomiyi olumsuz etkilediklerini düşündükleri söylenebilir. Mesela; “Yok ya biz ortak bir geleceğe doğru gidemeyiz. Her şeyi bir kenara koyuyorum kültürel olarak aynı değiliz... Vatandaşlık belgesini almakla olmuyor, onun hakkını da vermek gerekiyor... Kardeşim ben bu hakkı nasıl almışım? Kan dökerek almışım. Bunlar savaş çıkarsa buradan da kaçar. Kendi memleketine faydası olmayanın buraya da faydası olmaz”. “Çok fazla çoğaldılar. Market kiraladılar bazen marketçiye sesleneyim diyorum mahallede beni anlayacak kimse

kalmadı ya”, “Geri çektiler bizi her anlamda geri çektiler”, “Çok iyi bir aile yapıları olduğunu düşünmüyorum. Çocuklarını da itip kakıyorlar, başıboş çocuklar sokakta oynuyor orada büyüyor. Bizim çocuklarımız da onlardan görüyor, vurmaya kırmayı kötü söz söylemeyi”, “Çok kolay iş buluyorlar çünkü çok ucuza çalışıyorlar, bütün aile az paraya da olsa çalışıyor bu durumda damlaya damlaya birikiyor. Yani on kişi bir sürü para biriktiriyor”, “Normalde sanayide bizimkiler 100 liraya çalışır, Suriyeliler de 50 liraya çalışıyor. İşverenin de işine geliyor tabi. Sanayiye git bak her yer Suriyeli kaynıyor”, “Suriyelilere verilen destek bize verilmedi. Suriyelilere hem bizden toplanan vergilerle hem de Avrupa’dan alınan parayla yardım edildi, bu benim gücüme gidiyor”, “Bazılarının işine geliyor. Asgari ücret pahalı, işçinin maliyeti 5000 TL, Suriyeli 3000 TL. Devlete yük olacaklarına çalışsınlar diye de bir şey denmiyor” şeklindeki ifadeler yerel halkın birlikte yaşam konusundaki olumsuz görüşlerine örnek gösterilebilir.

SONUÇ

GKK Suriyeliler konusunda merkez siyasetteki hizipleşmenin, Bursa ili örneğinde toplumsal kutuplaşmaya neden olup olmadığının belirlenmesini amaçlayan bu çalışmada üç soruya cevap aranmıştır. İlk olarak GKK Suriyeliler konusunda katılımcıların belirlenen temalara ilişkin olumlu ve olumsuz düşüncelerinin nasıl şekillendiği sorgulanmıştır. Bulgular değerlendirildiğinde, katılımcıların *Türkiye’ye kabul, sağlık hizmeti, eğitim hizmeti ve Suriyeli algısı* temalarında olumlu; *birlikte yaşam, toplumsal etkileşim, ekonomik etkileşim, siyasal haklar ve güvenlik kaygısı* temalarında ise olumsuz düşüncelere sahip oldukları anlaşılmıştır. İkinci olarak Bursa’da siyasi partilerin il temsilciliklerinin ve büyükşehir belediye meclis üyelerinin GKK Suriyeliler konusunda nasıl ayrıştıkları sorusuna cevap aranmıştır. *“Birlikte yaşam ve güvenlik”* temalarının iktidar partisi il temsilciliği ile muhalefet partilerinin il temsilciliklerinin birbirlerinden ayrıştıkları temel noktalar olduğu anlaşılmıştır. İktidar partisi il temsilciliği GKK Suriyelilerle birlikte yaşam ve onların güvenlik sorunu oluşturmadıklarına ilişkin olumlu düşüncelere sahipken; muhalefet partilerinin il temsilcilikleri bu iki konuda olumsuz görüşlere sahiptirler. Üçüncü olarak Bursa’da vatandaşların GKK Suriyeliler konusundaki görüşlerinin nasıl farklılaştığı sorgulanmıştır. *“Türkiye’ye kabul”* temasına olumlu yaklaşanların Suriyeli algılarının, onların sağlık ve eğitim hizmetinden yararlandırılmaları konularındaki görüşlerinin genelde olumlu, buna karşın birlikte yaşam, toplumsal etki, vatandaşlık konularındaki görüşlerinin ise genelde olumsuz olduğu anlaşılmıştır.

Araştırma sorularına ilişkin bulgular birlikte değerlendirildiğinde, Bursa ili örneğinde katılımcılar GKK Suriyelilerin Türkiye’ye kabulü, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması konularında genelde olumlu düşüncelere sahiplerken, birlikte yaşam, vatandaşlık, toplumsal ve ekonomik yaşama etkileri konularında olumsuz görüşlere sahip oldukları

anlaşılmaktadır. Katılımcılar GKK Suriyelileri misafir olarak görmekte ve misafirliğin ardından ülkelerine dönmelerini beklemektedirler. Literatür özetlenirken, iktidarın Suriyelileri “mazlum, misafir, din kardeşi” şeklinde, muhalefetin ise “Hükümetin yanlış dış politikalarının mağdurları, ekonomik krizin sorumluları, Türk halkına fatura edilen ekonomik külfet” olarak gördükleri belirtilmiştir. Dolayısıyla, merkez siyasette GKK Suriyeliler konusundaki siyasal hizipleşmelerin, Bursa ili örneğinde de siyasal kutuplaşmalara neden olduğu anlaşılmıştır.

Literatür bağlamında bulgular değerlendirildiğinde, Suriyelilerin Türkiye’ye göçleri göç türlerinden “zorunlu, düzensiz ve geçici” göçler bağlamlarında değerlendirilebilir. İç Savaştan kaynaklanması Suriyeli göçünü *zorunlu*, insanların kaçarak ve yasa dışı yollarla sınırları geçmeleri Suriyeli göçünü *düzensiz* ve Suriyelilerin misafir olarak tanıtılmaları ve GKK statüsü verilmesi Suriyeli göçünü *geçici* kılmaktadır. Bununla birlikte, GKK Suriyelilerin Türkiye’de kalış süreleri uzadıkça hükümet tarafından toplumsal uyum ve entegrasyon temelli politikaların geliştirilmesi bu göçün kalıcı olması ihtimalini de gündeme getirmektedir. Batı’da milliyetçi akımların güçlenmesiyle, göçmenler canavar ve her sorunun kaynağı olarak görülmekte, ayrımcılığa ve kötü muameleyle karşı karşıya kalabilmektedirler. 11 Eylül 2001 saldırısı sonrası ABD ve Avrupa’da göçmenler, özellikle de Müslüman ve Ortadoğu kökenliler güvenlik tehdidi olarak algılanmaya ve siyasi tartışmalara konu olmaya başlamışlardır. Siyasi liderler düzeyinde başlayan hizipleşmelerin seçmenlerin de taraf olmalarıyla toplumsal düzeye taşınabildiği literatürde belirtilmektedir. Türkiye bağlamında değerlendirildiğinde, hükümetin *açık kapı politikası* ile İç Savaştan kaçan Suriyelileri ülkeye kabulünü, muhalefet partileri Suriye’nin iç işlerine karıştığı, güvenlik tehdidi oldukları, vatandaşa ekonomik külfetler yüklediği vb. gerekçelerle sürekli eleştirmişler, iktidara geldikleri takdirde Suriyelileri ülkelerine göndereceklerini vaat etmişlerdir. Hükümet ise, Suriyelileri masumlar, mazlumlar, muhacirler olarak görmekte, temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik politikalar geliştirmeye çalışmaktadır. Araştırma bulguları on yılı aşkın misafirliğin ardından, merkezi düzeyde GKK Suriyeliler konusunda yaşanan kutuplaşmaların Bursa ili örneğinde yerel siyaset ve halk nezdinde de yaşandığına dair veriler sunmaktadır.

Kullanılan yöntem ve teknik bağlamında değerlendirildiğinde, araştırmanın örnek olay araştırması şeklinde tasarlanması, derinlemesine araştırma yapmaya ve çok yönlü veri kaynaklarına ulaşmaya imkân sağlamıştır. Araştırmacılar sahada uzun süre vakit geçirmişler, gözlemler ve görüşmeler yoluyla merkezi düzeydeki siyasal kutuplaşmanın yerel düzeyde de yaşanıp yaşanmadığını belirlemeye çalışmışlardır. Ancak nitel araştırma desenlerinin doğası gereği, amaca yönelik örneklem yoluyla az sayıda kişiyle araştırmanın gerçekleştirilmesi, araştırma sonuçlarının genellenmesine izin vermemektedir. Bununla birlikte, araştırmada belirlenen temalar kapsamında hipotezler belirlenip bir ölçek geliştirilmesi ve farklı yerlerde tekrarlanarak test edilmesi potansiyeli bulunmaktadır.

Araştırma bulguları merkezi ve yerel karar vericilere karar alma süreçlerinde faydalı olabilecek birtakım veriler de sunmaktadır. Küçük bir örneklem grubuyla çalışılmış olunmasına, genelleme yapma imkânı bulunmamasına karşın, katılımcıların Suriyeli algılarının genelde olumlu olduğu, GKK Suriyelileri misafir olarak gördükleri ve bir an önce ülkelerine gönderilmeleri gerektiğine inandıkları söylenebilir. GKK Suriyelilerin misafirlilikleri uzadıkça onlar için yapılan harcamalar, toplumsal uyumsuzlukları, vatandaşlık tartışmaları, zaman zaman medyaya yansıyan güvenlik sorunları vb. Suriyeliler hakkındaki algıyı olumsuz yönde etkilemektedir. Merkezi ve yerel düzeylerdeki karar vericilerin bu durumu göz önünde bulundurarak karar vermeleri toplumdaki GKK Suriyeliler konusundaki siyasal kutuplaşmaların önüne geçilmesi için gereklidir. GKK Suriyelilerin topluma entegrasyonu, vatandaşlık verilmesi ve genel olarak birlikte bir yaşam fikrine katılımcıların sıcak bakmadıkları anlaşılmaktadır. Bu nedenle, GKK Suriyelileri geri göndereceklerini seçmenlerine vaat eden siyasi partilerin merkezi ve yerel siyasette başarı şanslarının daha fazla olduğu söylenebilir.

Sonuçta, araştırma bulgularının literatürdeki göç ve toplumsal kutuplaşma teorileriyle örtüştüğü söylenebilir. Dolayısıyla “*merkezi düzeydeki siyasal hizipleşmelerin yerel düzeyde toplumsal kutuplaşmalara yol açabileceği*” önermemizin Bursa ili örneğinde doğrulandığı kanaatine varılmıştır.

KAYNAKÇA

Abadan-Unat, N. (2017). *Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Abramowitz, A. and McCoy, J. (2019). “United States: Racial Resentment, Negative Partisanship, and Polarization in Trump’s America”. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 681 (1), 137-156. (<https://doi.org/10.1177/0002716218811309>).

Abramowitz, A. I. and Saunders, K. L. (2008). “Is Polarization a Myth?”. *The Journal of Politics*, 70 (2), 542-555.

Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

AFAD (2013). *Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar, 2013 Saha Araştırması Sonuçları*. Ankara: T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.

AFAD (2014). *Suriyeli Misafirlerimiz Kardeş Topraklarında 2014*. Ankara: T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.

Akbaş Demirel, C. (2015). Türkiye’deki Suriyeliler: Statüler ve Hükümet Politikaları. L. Körükmez ve İ. Südaş (Der.). *Göçler Ülkesi Alkışlar, Göçmenler, Araştırmacılar* içinde (ss.45-68). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Akman, K. (2022). “Suriyeli Sığınmacıların Siyasal Rekabete Etkileri ve 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Seçimleri: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği”. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23 (1), 98-115.

Artar, F. (2019). “Medyada Sınıfsal Temsil Mücadelesi: Suriyeli Mülteciler ‘Yardıma Muhtaç’ mı ‘Ucuz Emek’ mi?”. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 22 (2), 26-61. (<https://doi.org/10.18490/sosars.640827>).

Atasü-Topçuoğlu, R. (2016). Düzensiz Göç: Küreselleşmede Kısıtlanan İnsan Hareketliliği. S. G. Ihlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner (Der.). *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar* içinde (ss. 501-518). İstanbul: İletişim Yayınları.

Atlee, T. (2004). Exploring the Dynamics of Polarization. Erişim: 20.04.2019, <https://www.co-intelligence.org/polarizationDynamics.html>.

Baczko, A., Dorronsoro, G. ve Quesnay, A. (2018). *Suriye Bir İç Savaşın Anatomisi*. (Ayşe Meral, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Baldassarri, D. and Bearman, P. (2007). “Dynamics of Political Polarization”. *American Sociological Review*, (72), 784-811.

Bauman, Z. (2018). *Kapımızdaki Yabancılar*. (Emre Barca, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Cantek, F. ve Soykan, C. (2018). AKP Döneminde Medyada Mülteci Temsili. *Hala Gazeteciyiz Medya Raporu 7*. Erişim: 03.04.2020, <https://halagazeteciyiz.net/2018/12/25/akp-doneminde-medyada-multeci-temsili/>.

Castles, S. ve Miller, M. J. (Ed.). (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Cresswell, J. W. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çakır, R. (2021). Türkiye’ye Irak’tan iki büyük Kürt göçü (Ağustos 1988 ve Mart 1991), Erişim: 08.10.2022, <https://medyascope.tv/2021/07/17/gomasinen-49-turkiyeye-iraktan-iki-buyuk-kurt-gocu-agustos-1988-ve-mart-1991/>.

Çiçek, A., Arslan, E. ve Baykal, Ö. N. (2018). 2018 Seçim Beyannamelerinde Suriyeli Göçmenler Sorununun Ele Alınışı ve Çözüm Önerileri. Hasan Yaylı (Ed.). *12. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu Türkiye’de Toplum, Yerleşim ve Yönetim Tartışmaları, 25-27 Ekim 2018* içinde (ss. 146-156). Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.

Devran, Y. ve Özcan, Ö. F. (2016). “Söylemlerin Dilinden Suriye Sorunu”. *Marmara İletişim Dergisi*, (25), 35-52.

- Dilek, B. S. (2018). *Suriyeli Göçü*. Ankara: Kripto Kitaplar.
- Dimock, M., Kiley, J., Keeter, S. and Doherty, C. (2014). “Political Polarization in the American Public How Increasing Ideological Uniformity and Partisan Antipathy Affect Politics, Compromise and Everyday Life”. *Pew Research Center*. Erişim: 20.06.2019, <https://www.pewresearch.org/politics/2014/06/12/section-1-growing-ideological-consistency/>.
- Dönmez Kara, Ö. (2015). Türkiye'nin İltica Politikası ve Arap Baharı Sürecinde Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar, Soner Karagül ve İbrahim Arslan (Ed.). *Stratejik Derinlik Ekseninde Dış Politika Uygulamaları İdeal-Gerçek İkilemi* içinde (ss. ?). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Efe, İ., Pandır, M. ve Paksoy, A. F. (2018). *Algular ve Gerçekler Arasında Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar*. Anlara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). “Göç ve İnsan”. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1), 9-22.
- Emek İnan, C. (2016). “Türkiye’de Göç Politikaları: İskân Kanunları Üzerinden Bir İnceleme”. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2 (3), 10-33.
- Epstein, D. ve Graham, J. D. (2007). Polarized Politics and Policy Consequences. Erişim: 14.08.2022, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2007/RAND_OP197.pdf.
- ERCI European Commission Against Racism and Intolerance (2019), ECRI Report On The Netherlands (fifth monitoring cycle), Erişim: 05.10.2022, <https://rm.coe.int/fifth-report-on-the-netherlands/168094c577>.
- Erdoğan, E. ve Uyan Semerci, P. (2018). *Fanusta Diyolağlar Türkiye’de Kutuplaşmanın Boyutları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M. (2014). *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. Ankara: HUGO Yayınları.
- Erdoğan, M. M. (2015). Türkiye’ye Kitleli Göçlerde Son ve Dev Dalga: Suriyeliler. M. M. Erdoğan ve A. Kaya (Der.) *Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler* içinde (ss. 315-347). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M. (2018a). *Suriyeliler Barometresi Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M. (2018b). *Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Uyum ve Kabul*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Esteban, J. and Ray, D. (1994). “On the Measurement of Polarization”. *Econometrica*, 62 (4), 819-851.
- Fiorina, M. P. and Abrams, S. J. (2008). “Political Polarization in the American Public”. *Annual Review of Political Science*, 11 (1), 563-588.

Göçer, İ. ve Çınar, S. (2015). “Arap Baharı’nın Nedenleri, Uluslararası İlişkiler Boyutu ve Türkiye’nin Dış Ticaret ve Turizm Gelirlerine Etkileri”, *KAÜ İİBF Dergisi*, 6(10), 51-68.

Güler, A., Halıcıoğlu, M. B. ve Taşgın, S. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Gültaş, A. ve Yalçın Balçık, P. (2018). “Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sağlık Politikaları”. *Sakarya Tıp Dergisi*, 8 (2), 193-204. (<https://doi.org/10.31832/smj.394732>).

Hogg, M. A., Abrams, D., Otten, S. and Hinkle, S. (2004). “The Social Identity Perspective: Intergroups Relations, Self-Conception, and Small Groups”. *Small Group Research*, 35 (3), 246-276.

İşcan, İ. H. ve Çakır, M. (2019). “Türkiye’deki Sığınmacı ve Mültecilerin Türk İşgücü Piyasasına Etkisi: Bir Saha Araştırması”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19 (43), 177-236. (<https://doi.org/10.21560/spcd.v19i46288.479503>).

İYİ Parti (2018). Milletimizle Sözleşme. *Toplumda Birlik, Ekonomide Güven Yönetimde Liyakat*. Erişim: 18.10.2022,

http://im.haberturk.com/images/others/2018/05/30/YParti_SeimBeyannamesi.pdf.

Karasu, M. A. (2016). “Şanlıurfa’da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunları”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21 (3), 995-1014.

Karpat, K. H. (2017). *Osmanlı’dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*. (Bahar Tırnakçı, Çev.). İstanbul: Timaş Yayınları.

Kavak, G. (2013). Birinci Körfez Savaşı Sonrası Irak’tan Türkiye’ye Göç ve Sonuçları, Ümit Güneş (Ed.). *II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı II, 6-8 Mayıs içinde* (ss.435-444). Bursa: Star Ajans Matbaacılık.

Kaya, A. (2015). “Refah Devletinden Neoliberal Devlete Geçiş ve İslamofobizm”. *Sosyoloji Divanı*, 3 (6), 149-175.

Lachat, R. (2008). “The impact of party polarization on ideological voting”. *Electoral Studies*, (27), 687-698.

Lee, E. S. (1966). “A theory of migration”. *Demography*, 3 (1), 47-57.

Levendusky, M. S. (2010). “Clearer Cues, More Consistent Voters: A Benefit of Elite Polarization”. *Political Behavior*, 32 (1), 111–131. (<http://www.jstor.org/stable/40587310>).

Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. and Taylor, J. E. (1993). “Theories of International Migration: A Review and Appraisal”. *Population and Development Review*, 19 (3), 431-466.

McCoy, J., Rahman, T., and Somer, M. (2018). "Polarization and the Global Crisis of Democracy: Common Patterns, Dynamics, and Pernicious Consequences for Democratic Polities". *American Behavioral Scientist*, 62 (1), 16-42. (<https://doi.org/10.1177/0002764218759576>).

Memiş, E. ve Bülbül, C. (2014). *Eskiçağda Göçler*. Bursa: Ekin Yayınevi.

Moody, J. And Mucha, P. J. (2013). "END NOTE Portrait of Political Party Polarization". *Network Science*, 1 (1), 119-121.

Mutluer, M. (2003). *Uluslararası Göçler ve Türkiye: Kuramsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması – Denizli/Tavas*. İstanbul: Çantay Kitabevi.

Orhan, O. ve Gündoğar, S. S. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri. *ORSAM Rapor No: 195, Ocak 2015*. https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/rapor_Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf.

Özçürümez, S. ve İçduygu, A. (2020). *Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Schnapper, D. (2005). *Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki İle İlişki*. (Ayşegül Sönmezay, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Schweighofer, S. (2018). Affective, Cognitive and Social Identity Related Factors of Political Polarization. Doctor of Sciences of ETH Zürich, Zürich. (<https://doi.org/10.3929/ethz-b-000256680>).

Sert, D. (2018). Küresel Hareketlilik ve Göç. E. Balta (Ed.). *Küresel Siyasete Giriş Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler* içinde (ss.505-524). İstanbul: İletişim Yayınları.

Somer, M., and McCoy, J. (2018). "Déjà vu? Polarization and Endangered Democracies in the 21st Century". *American Behavioral Scientist*, 62 (1), 3–15. (<https://doi.org/10.1177/0002764218760371>).

Şahin, H. A. (2017). Eski Çağlarda Orta Asya'dan Önasya'ya Yapılan Göçler. Osman Köse (Ed.). *Geçmişten Günümüze Göç I* içinde (ss.73-83). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.

Şen, A. F., Şen, Y. F. ve Baskın, Y. Z. (2019). *Siyasal Söylemde ve Medyada Suriyeliler Siyasi Aktörlerin ve Medyanın Suriyelilere Bakışı*. Ankara: Kilit Yayınları.

Şirin Öner, N. A. (2016). Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar. S. G. İhlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner (Der.). *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar* içinde (ss. 13-27). İstanbul: İletişim Yayınları.

Taşkın, P. and Erdemli, Ö. (2018). "Education for Syrian Refugees: Problems Faced by Teachers in Turkey". *Eurasian Journal of Educational Research*, (75), 155-178. (DOI: 10.14689/ejer.2018.75.9).

Tanıyıcı, Ş. ve Kahraman, S. (2016). Suriyeli Sığınmacılar Bağlamında Türkiye'deki Siyasal Partilerin Göç Politikalarına Yaklaşımları. Ahmet Diken ve Abdulkadir Buluş (Ed.). 2. *Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi: "Göç, Yoksulluk ve İstihdam"*, 23-25 Eylül 2016 içinde (ss. 352-360). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu.

TBMM İHİK (2012). İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu 24. Dönem 2. Yasama Yılı 2012, Erişim: 20.12.2022, https://www.tbmm.gov.tr/Files/Komisyonlar/insanHaklari/docs/2012/raporlar/28_02_2012_1.pdf.

T.C. İçişleri Bakanlığı GİB, (2022a). Göç İdaresi Başkanlığı Geçici Koruma, Erişim: 20.10.2022, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>.

T.C. İçişleri Bakanlığı GİB, (2022b). Göç İdaresi Başkanlığı Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk On İle Göre Dağılımı, Erişim: 21.11.2022, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>.

Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Topal, A. H. (2015). Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü". *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 5-22.

UN United Nations (2021). Oral update on the extent of conflict-related deaths in the Syrian Arab Republic. Erişim: 20.08.2022, <https://www.ohchr.org/en/statements/2021/09/oral-update-extent-conflict-related-deaths-syrian-arab-republic?LangID=E&NewsID=27531>.

UNHCR (2022). Syria situation. Erişim: 24.08.2022, <https://reporting.unhcr.org/syriasituation#:~:text=UNHCR%20has%20identified%20over%20610%2C000.23%2C500%20in%202018%E2%80%932019>.

Williams, A. (2008). "Turning the Tide: Reocognizing Climate Change Refugees in International Law". *Law and Policy*, 30 (4), 502-529.

Yağbasan, M. ve Örsöğlü, Ü. (2017). "Kültürlerarası İletişim Bağlamında Avrupa'da Göçmen ve İslam Algısı: Fransa Özelinde Ampirik Bir Çalışma". *Global Media Journal*, 8 (15), 404-433.

Yaman, F. (2019). *Göç ve Toplum Dünyada ve Türkiye'de Değişen Nüfus Hareketleri*. İstanbul: Ketebe Yayınları.

Yanık, C. ve Kara, M. (2016). "Ölü Bedenler Üzerinden Sosyal Kimliğin İfşasında Belediyelerin Sanal Mezarlıkları", *Mukaddime*, 7(1), 157-178.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

2014 Tarih ve 6883 Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği, (RG: 22/10/2014-29153).

2013 Tarih ve 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, (RG: 11/04/2013-28615).